

Остапович Володимир Петрович,доктор юридичних наук, старший дослідник,
завідувач науково-дослідної лабораторії ДНДІ МВС України,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-9186-0801

П'янківська Людмила Володимирівна,кандидат психологічних наук,
науковий співробітник ДНДІ МВС України,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0001-9086-271X

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблематиці прояву життєстійкості у поліцейських. Проведено теоретичний аналіз поглядів учених щодо сутності поняття й окреслено бачення життєстійкості у працівників правоохоронних органів та курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України. Констатовано, що достатньо сформований її рівень у працівників поліції допомагає досліджуваним витримувати стресові навантаження, сприяє мобілізації ресурсів організму, підвищенню їх працездатності й ефективності виконання професійної діяльності.

Ключові слова: життєстійкість, стрес, стійкі функціональні стани, монотонія, втома.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Соціально-економічні реалії, збройний конфлікт на Сході держави, вплив пандемії, інтенсивні трансформації середовища, реформування правоохоронної галузі, особливості службової діяльності несуть у собі безпосередньо глибокий психологічний зміст та слугують серйозними випробуваннями для поліцейського. Вони вимагають від нього бути не тільки професіоналом, але й призвичаїтися працювати у нових умовах, бути стресостійким, вміти проявляти навички критичного мислення, прагнути до саморозвитку, при цьому зберігаючи свій моральний облік, людську сутність та цілісність. Саме тому ці реалії сучасного життя змушують його віднаходити й максимально використовувати власний ресурсний потенціал та мати високу життєстійкість.

Життєстійкість – це двокомпонентний конструкт, що допомагає людині трансформувати складну життєву подію й віднаходити конструктивні шляхи саморозвитку, де діяльнісний компонент виражається конкретними діями, що цілеспрямовані на належний самоконтроль у складних і екстремальних ситуаціях, турботу про власне здоров'я, а психологічний – сприяє налагодженню стосунків із соціумом [8].

Беззаперечно, життєстійкість виступає здатністю витримувати баланс ефективного гармонійного пристосування до умов життя, діяльності й власним внутрішнім світом особистості. Вона допомагає поліцейському успішно долати чергові екстремальні професійні ситуації, витримувати навантаження, приймати адекватні рішення у ситуаціях дефіциту часу й інформації та нести високу відповідальність за виконання завдання. Дослідження феномену життєстійкості поліцейського як внутрішнього ресурсу особистості має значуще практичне значення задля ефективного виконання ним професійних завдань та збереження фізичного і психічного здоров'я. Отже, все це обумовлює актуальність проблематики з позиції психології.

Враховуючи недостатність концептуальних і методологічних розробок порушеного питання, а також маючи власний дослідницький інтерес щодо даної проблематики, **мета статті** зорієнтована на теоретичний аналіз наукових праць та дослідження особливостей прояву життєстійкості у поліцейських.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчує, що життєстійкість розглядається науковцями: як внутрішній ресурс, як інтегративну особистісну якість, як регулятивний механізм, як основний функціональний компонент життєздатності. Дослідженню життєстійкості приділяли увагу С. Богомаз, Дж. Голбі, О. Євдокімова, Д. Леонт'єв, С. Кобаза, О. Куашева, М. Кузьмін, С. Мадді, М. Мікулінчер, О. Расказова, В. Ламберт, К. Ламберт, Т. Ларіна, О. Таубман, Т. Титаренко, В. Флоріан та ін. Враховуючи різнонаправленість досліджень серед науковців, задля глибшого розуміння проблематики життєстійкості спробуємо проаналізувати теоретичні наукові бачення щодо окресленого контексту.

Уперше поняття *hardiness* як здатність особистості протидіяти впливу різноманітним стресовим впливам увели С. Кобейза і С. Мадді. Учений Д. Леонт'єв запропонував його трактувати як життєстійкість, що виступає інтегративною особистісною якістю і сприяє перетворенню стресових життєвих ситуацій у нові можливості [8].

Життєстійкість у сучасній науці досліджується на перетині екзистенціальної психології та психології стресу, а філософським підґрунтям виступає ідея екзистенційної мужності, “відваги бути” П. Тіліха. Автор концепції С. Мадді акцентує увагу на тому, що життєстійкість особистості впливає на прийняття стресу і мужність перетворити його у надбання [16, с. 563]. Він також вказує, що даний конструкт складається із таких компонентів, як: залученість, контроль, прийняття ризику, а їх вираженість виступає перешкодою виникнення внутрішньої напруженості у стресових ситуаціях. Дослідження С. Мадді демонструють важливість самої життєстійкості і її складових для профілактики захворювань та розладів під впливом стресогенних впливів. Учений також констатує, що життєстійкість діє на особистість двояко: як на саме оцінювання нею ситуації, так і на її здатність активно переборювати труднощі.

У цьому контексті варто звернути увагу на бачення Л. Кулікова, який вважає життєстійкість якістю особистості й при її описі виокремлює три аспекти психологічної стійкості: 1) стійкість і стабільність, 2) врівноваженість, 3) опірність.

На думку автора, стійкість виражається здатністю долати труднощі, характеризується впевненістю у собі, своїх силах, можливостях, а стабільність проявляється самозбережувальною поведінкою. Л. Куліков вважає, що при низькій стійкості особистість долає екстремальну життєву ситуацію з негативними наслідками для себе, власного здоров'я, особистісного розвитку та міжособистісних стосунків у соціумі. Він убачає врівноваженість як складову психологічної стійкості та здатність утримувати баланс ресурсності організму з напругою, що спричинена стресорами і виражається суб'єктивністю оцінювання. Під опірністю науковець розуміє здатність людини чинити опір тому, що спричиняє обмеження її свободі поведінки і можливостей вибору [6].

Дослідники С. Богомаз і Д. Баланев розуміють життєстійкість як базовий ресурс, на який людина може розраховувати й використовувати при виборі стратегії поведінки у ситуаціях невизначеності, що забезпечує потенціал та перспективу саморозвитку. Вони вказують, що життєстійка особистість здатна у ситуаціях змін бачити і набувати нові компетенції та можливості для вирішення життєвих задач, що одночасно сприяють її саморозкриттю, формують почуття власної само-реалізації й досягнення. Саме через психологічне зростання життєстійка людина набуває гнучкості у поведінці [2, с. 24].

Вітчизняні науковці Т. Титаренко та Т. Ларіна у своїй монографії “Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека” розглядають життєстійкість як регулятивний механізм, що сприяє розкриттю власного потенціалу, зберігаючи ресурсність [11, с. 46]. Вони вважають, що даний конструкт спрямовує особистість на активність у пошуку шляхів вирішення проблемних ситуацій.

Отже, проведений теоретичний аналіз наукової літератури дає підставу констатувати, що на сьогодні не існує єдиного підходу до тлумачення поняття життєстійкості. Більшість дослідників вважає, що життєстійкість є потужним інструментом, що виступає регулятором балансу між внутрішнім станом і зовнішніми впливами, сприяє трансформації особистості у складних життєвих ситуаціях, розширенню можливостей для саморозкриття і самореалізації, а також слугує потенціалом саморозвитку.

На сьогодні існують цікаві дослідження особливостей прояву життєстійкості, проведені за кордоном. Так, дослідники В. Флоріан, М. Мікулінчер, О. Таубман констатують, що високий рівень життєстійкості сприяє збереженню психічного здоров'я [12]. Інші дослідники вказують, що життєстійкість у них значущо позитивно корелює з фізичним та психічним здоров'ям і негативно – з такими копінг-стратегіями поведінки, як уникання, дистанціювання і самоконфронтація [14; 15].

Дослідники С. Мадді і Р. Харвей доводять, що чим вища життєстійкість, тим краще людина адаптується до нових умов і спостерігається менша вираженість рівня стресу [17]. І. Солцава, Дж. Сикора і Л. Александрова констатують, що у осіб з високою життєстійкістю і низькою тривожністю виражені знижені фізіологічні реакції на стрес [1; 21]. Дж. Голбі, М. Шерд вказують, що рівень стресу безпосередньо впливає на прояв життєстійкості у діяльності [13; 20].

Заслужують на увагу дослідження С. Сансоне, Д. Віебе, С. Морган, котрі установили, що життєстійкість сприяє саморегуляції діяльності в умовах

стресовості та монотонії. Науковці констатують, що у осіб з високою життєстійкістю при виконанні монотонних завдань спостерігалася здатність до самостійного пошуку способів їх виконання, що сприяло їх відтермінуванню у часі через безпосередню осмисленість доручення досліджуваними [19].

Цікавими є результати досліджень групи науковців [18], які вказують, що чим більший рівень життєстійкості, тим більша спостерігається задоволеність роботою і менша вираженість стресу. С. Кобейза доповнює їх експериментальні доробки, вказуючи, що висока життєстійкість позитивно корелює із задоволеністю аспектами служби та впевненістю і самостійністю.

Отже, теоретичний огляд наукових джерел та різноманітні результати досліджень засвідчують, що життєстійкість впливає на стан адаптованості, прийняття стресу особистістю, сприяє саморегуляції її поведінки і фізіологічних станів, а також є важливим показником збереження здоров'я.

Спробуємо окреслити бачення життєстійкості у працівників правоохоронних органів. О. Куашева, акцентує увагу на необхідності дослідження життєстійкості у силових структурах, коли службова діяльність в умовах екстремальності безпосередньо вимагає від працівників самостійності у прийнятті рішень [5].

М. Логінова, вивчаючи готовність управляти ситуаціями підвищеної складності, особливу увагу звертає на життєстійкість як базову систему переконань особистості, що здатна впливати на її готовність до участі у складних ситуаціях, здійснювати контроль та керувати ними, усвідомлено сприймати будь-які отримані результати як досвід [9, с. 4].

Л. Молчанова [10], досліджуючи життєстійкість у представників екстремальних професій, підкреслює її важливість й констатує, що у працівників правоохоронних органів вона виражена на більш високому рівні й розглядає її і як опірність впливу стресових ситуацій, і як чинник стійкості.

Сучасні науковці різносторонньо підходять до розуміння життєстійкості у курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи Міністерства внутрішніх справ України. І. Клименко, досліджуючи життєстійкість у курсантів, констатує, що усі її складові актуалізуються у першокурсників й спостерігається зменшення у них схильності до використання непродуктивних факторів прийняття рішень [4]. О. Євдокімова у свою чергу показує, що критерієм життєстійкості у курсантів виступає саморегуляція особистості [3]. І. Ламаш та Н. Мікаїлова, вивчаючи життєстійкість курсантів з різним досвідом військової діяльності, констатують, що вона виступає мірилом здатності особистості бути збалансованим внутрішньо й успішно виконувати службові завдання під час впливу екстремальної ситуації [7].

Отже, як бачимо, дослідники підкреслюють важливість життєстійкості у діяльності працівників правоохоронних органів та курсантів й вказують на її високий рівень вираженості. Вона визначається ними як регулятор готовності поліцейських до дій у стресових умовах та балансу поведінки, а також як чинник стійкості.

Виклад основного матеріалу. З метою вивчення питання життєстійкості працівників поліції, нами було проведено емпіричне дослідження. Вибірку склали 91 працівник поліції ($N=91$), а саме особи чоловічої статі віком від 20 до 36 років, середній стаж служби – 7,7 років.

У нашому дослідженні застосовано комплекс наукових теоретичних методів: метод теоретичного аналізу, порівняння, взаємозв'язку та узагальнення наукових джерел. В якості основного інструментарію використано психодіагностичні методики: методику життестійкості С. Мадді, адаптовану Д. Леонтьєвим, О. Расказовою; опитувальник “Диференційована оцінка працездатності” (ДОРС) С. Величковської та О. Леонової. Для обробки результатів дослідження використано описову статистику, r -коефіцієнт кореляції Пірсона. Статистична обробка отриманих даних проводилася за допомогою стандартизованого пакету програм *IBM SPSS Statistics 23.0*.

Життестійкість є конструктом, що допомагає поліцейському формувати власний індивідуальний життєвий стиль, а також витримувати інтенсивні службові навантаження. Рівень сформованості системи життестійкості у поліцейських досліджувався шляхом застосування методики життестійкості С. Мадді (табл. 1).

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що загалом у поліцейських виражені високий рівень сформованості показника життестійкості ($100,23 \pm 23,18$). Це є свідченням того, що життестійкість у досліджуваних виступає базовим ресурсом для гармонізації внутрішнього балансу особистості та регулятивною здатністю витримувати навантаження. Вона сприяє їх мобілізації в екстремальних умовах, зниженню внутрішньої напруженості у стресових ситуаціях та ефективній міжособистісній взаємодії із соціальним середовищем.

Таблиця 1

Рівні сформованості життестійкості у поліцейських ($N=91$)

Показники	Рівень сформованості	%	\bar{X}	σ
Життестійкість	Низький	18,68	100,23	23,18
	Середній	–		
	Високий	81,32		
Включеність	Низький	18,68	44,04	10,60
	Середній	3,30		
	Високий	78,02		
Контроль	Низький	14,28	36,57	8,91
	Середній	6,60		
	Високий	79,12		
“Прийняття ризику”	Низький	3,30	19,62	5,20
	Середній	1,10		
	Високий	95,60		

Примітки: \bar{X} – середнє арифметичне, σ – стандартне відхилення

Водночас, слід виокремити, що висока система життестійкості притаманна 81,32 % опитаних, а низька виявляється тільки у 18,68 %, респондентів. Саме

категорія досліджуваних з низькою життєстійкістю потребує відповідної психопрофілактичної роботи задля гармонізації гомеостазу особистості, збереження здоров'я й ефективного виконання ними службової діяльності.

У досліджуваних працівників поліції також виявлено високі результати за показником включеності ($44,04 \pm 10,60$), що виражається впевненістю, самовіддачею у виконанні завдань, інтересом та зацікавленістю власною діяльністю. Аналіз результатів показав, що у 78,02 % поліцейських наявний високий рівень за цим показником, у 18,68 % – низький, а у 3,30 % – середній. Тобто особи з низьким індексом включеності характеризуються деякою відособленістю, зниженою мотивацією до виконання професійної діяльності та можливою розчарованістю у професії.

Високий рівень сформованості показника контролю ($36,57 \pm 8,91$) у працівників поліції характеризується активністю у виконанні службових задач, прийняттям відповідальних самостійних рішень, здатністю долати перешкоди. Установлено, що у 79,12 % досліджуваних цей показник має високу сформованість, у 14,28 % – осіб низьку та у 6,60 % – середню. Це вказує на те, що особам з низьким рівнем його вираженості притаманні недостатня самостійність, схильність до сумнівів, а також спостерігається наявна потреба постійної підтримки керівництва при прийнятті рішень.

Показник “прийняття ризику” у досліджуваних має також високий рівень сформованості ($19,62 \pm 5,20$). Це вказує на їх готовність до дій у складних екстремальних ситуаціях, навіть при наявності реального ризику для власного життя і здоров'я та сприяє їх саморозвитку й професіоналізму.

Узагальнюючи наведені дані, можемо стверджувати, що у досліджуваних сформований високий рівень життєстійкості. Висока вираженість конструкту та його складових допомагають поліцейському проявляти активність у діяльності, гнучкість у поведінці, протистояти стресовим подіям, контролювати власну працездатність, ефективно виконувати службові завдання.

Наступним етапом дослідження було вивчення рівня вираженості функціональних станів за допомогою методики “Діагностика станів зниженої працездатності (ДОРС)” (табл. 2). Нами визначалися сталі функціональні робочі стани за індексами: втоми, перенасичення, монотонії та стресу.

Таблиця 2

Вираженість стійких функціональних станів у поліцейських (N=91)

Індекс	Рівень вираженості	%	\bar{X}	σ
Індекс втоми	Низький	58,24	15,69	5,19
	Помірний	39,56		
	Виражений	2,20		
	Високий	–		

Індекс	Рівень вираженості	%	\bar{X}	σ
Індекс монотонії	Низький	51,65	15,86	4,70
	Помірний	48,35		
	Виразений	–		
	Високий	–		
Індекс перенасичення	Низький	59,34	16,49	5,60
	Помірний	28,57		
	Виразений	12,09		
	Високий	–		
Індекс стресу	Низький	45,05	17,14	3,50
	Помірний	53,85		
	Виразений	1,10		
	Високий	–		

Примітки: \bar{X} – середнє арифметичне, σ – стандартне відхилення

Проведений аналіз результатів дослідження демонструє, що у поліцейських усереднені показники індексів втоми ($15,69 \pm 5,19$), монотонії ($15,86 \pm 4,70$), перенасичення ($16,49 \pm 5,60$) мають максимальну вираженість низького рівня. Індекс стресу у досліджуваних осіб є помірно вираженим ($17,14 \pm 3,50$), що вказує на вплив специфіки службової діяльності на їх функціональні стани та зниження працездатності.

Детальніше зупинимось на аналізі рівнів вираженості функціональних станів. Як видно із табл. 2, помірна вираженість індексу стресу спостерігається у 53,85 % поліцейських, що демонструє стан підвищеної мобілізації внутрішніх енергетичних ресурсів у відповідь на підвищену складність службових завдань або їх суб'єктивну значущість для працівника. Водночас інша частина досліджуваних 75,14 % здатні ефективно переборювати складні стресові ситуації професійної діяльності.

Помірно виражений індекс монотонії виявлено у 48,35 % досліджуваних. Він характеризується зниженням самоконтролю за виконанням службових завдань через постійний зовнішній контроль керівництва. Монотонія також проявляється при виконанні рутинної роботи та стереотипних дій (рух по одному маршруту під час чергування, постійне перебування закритому приміщенні чи у сидячому положенні у службовому автомобілі тривалий час та ін.). Вона сприяє зниженню здатності до швидкого переключення та дій в екстремальних умовах, зниженню настрою, появи нудьги та дискомфорту, а також супроводжується прагненням змінити вид діяльності.

Констатовано помірні показники втоми у 39,56 % поліцейських. У досліджуваних втома проявляється виснаженням, тимчасовим зниженням працездатності через тривалий чи інтенсивний вплив службових навантажень і проявляється зниженням якості виконаних завдань й мотивованістю на швидке завершення роботи.

Визначено помірну вираженість за індексом перенасичення – у 28,57 % у досліджуваних та високу вираженість – у 12,09 % працівників, що вказує на неприйняття поліцейськими занадто простих завдань, малозначимих аспектів

діяльності та виражається у бажанні відмовитися від їх виконання або внести корективи у сам процес.

Отже, отримані результати дають можливість констатувати, що сталі функціональні робочі стани поліцейських зазнають змін у процесі виконання професійної діяльності. Специфіка служби здатна спричинити прояв у досліджуваних напруженості, втоми, монотонії, перенасичення. Індекс стресовості у них проявляється постійною підвищеною мобілізованістю ресурсів особистості, що може спричинити формування ряду деструктивних форм.

Для установлення характеру зв'язку між життестійкістю та рівнями вираженості функціональних станів проведено кореляційний аналіз за методом r -коефіцієнт кореляції Пірсона (табл. 3). Отримані результати кореляційного аналізу (табл. 3) демонструють наявність вищих статистично значущих зворотних взаємозв'язків між більшістю показників життестійкості та індексами зниження працездатності.

Середні значущі ($p < 0,0001$) зворотні кореляційні зв'язки встановлено між: життестійкістю ($-0,604$), включеністю ($-0,623$) та індексом перенасичення; між включеністю ($-0,583$), життестійкістю ($-0,565$), контролем ($-0,518$) та індексом втоми; контролем та індексом перенасичення ($-0,554$).

Таблиця 3

Кореляційні зв'язки між показниками життестійкості та сталими функціональними станами у поліцейських (N=91)

	Індекс втоми	Індекс монотонії	Індекс перенасичення	Індекс стресу
Життестійкість	-,565****	-,347**	-,604****	-,476****
Включеність	-,583***	-,357**	-,623****	-,490****
Контроль	-,518****	-,330**	-,554***	-,420****
«Прийняття ризику»	-,441****	-,256*	-,473****	-,404****

* $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$, *** $p \leq 0,001$, **** $p \leq 0,0001$

Помірні значущі ($p < 0,0001$) кореляційні зв'язки відмічені між включеністю та індексом втоми ($-0,490$); життестійкістю та індексом стресу ($-0,476$); прийняттям ризику та індексами перенасичення ($-0,473$), втоми ($-0,441$), стресу ($-0,404$); контролем та індексом стресу ($-0,476$).

Отже, життестійкість та стійкі функціональні стани поліцейських тісно взаємопов'язані і взаємозумовлюють один одного. Проаналізувавши ці взаємозв'язки, можна зробити висновок, що при високій життестійкості та її компонентів у досліджуваних спостерігається більша опірність стресовим впливам, мотивованість до виконання службових завдань, менша втомлюваність, напруженість, тривожність та монотонія. Тобто, підвищення рівня життестійкості сприяє підвищенню працездатності, ефективності виконання професійної діяльності та збереженню здоров'я працівників поліції.

Висновки. Отже, проведений теоретичний аналіз наукових джерел засвідчує, що не існує чіткого визначення поняття “життєстійкість”. Можемо стверджувати, що життєстійкість є поляризованою й мінливою протягом життя особистості і у процесі її професійного становлення. Життєстійкість позначається на адаптації особистості, сприяє мобілізації ресурсів організму, саморегуляції поведінки та психоемоційного стану, самоорганізації, самоконструюванню свого майбутнього життя, спонукає до здоров’язбережувальної поведінки й підвищує рівень благополуччя людини.

Життєстійкість виступає мірою здатності підтримувати власну внутрішню збалансованість поліцейському, його готовності до дій та стресостійкості в екстремальних умовах діяльності. Саме високий рівень сформованості життєстійкості та її складових сприяє активності працівника поліції у виконанні службових завдань, мотивованості й зацікавленості у своїй діяльності, стресостійкості і гнучкості у поведінці, надає мужності у подоланні труднощів і перешкод, регуляції власного рівня працездатності й успішності у професії.

Отримані результати емпіричного дослідження дали змогу дійти висновку, що переважній більшості поліцейських притаманним є високий рівень сформованості життєстійкості та її компонентів. Висока вираженість цих показників у працівника поліції відображає їх здатність бути витривалішими й стресопружнішими, проявляти активність у виконанні службових завдань, прийнятті відповідальних самостійних рішень. Вона допомагає їм формувати власний стиль життя й трансформувати отриманий досвід. Життєстійкість у досліджуваних виступає основою їх професіоналізму, внутрішньої збалансованості та сприяє мотивованості і зацікавленості у діяльності. Водночас, працівники, у яких було виявлено низькі показники життєстійкості та її компонентів, потребують додаткової уваги та обов’язкового проведення відповідної психопрофілактичної роботи.

Встановлено, що сталі функціональні стани у процесі виконання професійної діяльності поліцейськими можуть змінюватися і при надмірних навантаженнях проявлятися у вигляді втоми, напруженості, монотонії. Крім того, надмірна стресовість у професійній діяльності може спричинити передчасне зменшення психічних і фізичних ресурсів у працівника і негативно позначатися на стані його здоров’я.

Проведений кореляційний аналіз дав змогу констатувати, що життєстійкість та сталі функціональні стани поліцейських є взаємопов’язаними і взаємозумовленими один одного показниками. Проаналізувавши ці взаємозв’язки, можна зробити висновок, що недостатньо сформований рівень життєстійкості сприяє зниженню працездатності та появі втоми, напруженості, монотонії і перенасичення. Висока сформованість життєстійкості є запорукою ефективності виконання службової діяльності, а також сприяє нормалізації гомеостазу й збереженню здоров’я особистості поліцейського.

Перспектива подальших досліджень. Відтак убачаємо, що подальше, більш ґрунтовне дослідження проблематики життєстійкості у поліцейських дозволить інтегрувати отримані знання не тільки для кращого розуміння їх індивідуально-

характерологічних особливостей, але й сприятиме покращенню професійно-психологічного добору кандидатів на службу та навчання, розробці необхідних психопрофілактичних заходів у процесі психологічного супроводження працівників поліції. Саме ефективна організація психологічного супроводу дозволить вирішити коло суспільних питань та особистих інтересів поліцейського, що допоможе йому не тільки професійно виконувати службові завдання, але й сприятиме збереженню його фізичного та психічного здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Александрова Л.А.* К концепции жизнестойкости в психологии. Сибирская психология сегодня: сб. научн. трудов. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2004. Вып. 2. С. 82–90.
2. *Богомаз С.А., Баланев Д.Ю.* Жизнестойкость как компонент инновационного потенциала человека. Сибирский психологический журнал. 2009. №. 32. С. 23–28.
3. *Євдокімова О.О.* Саморегуляція як критерій життєстійкості курсантів. Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки в діяльності вищих навчальних закладів МВС України: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 16 квітня 2015 р.). Харків: ХНУВС, 2015. С. 13–16.
4. *Клименко І.В.* Взаємозв'язки факторів прийняття рішень та життєстійкості у курсантів – майбутніх правоохоронців. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том. VI: Психологія обдарованості. Вип. 13. Київ–Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. С. 57–66.
5. *Куашева Е.Р.* Жизнестойкость и ценностно-смысловые предпочтения личности: согласованность и противоречия (на материале сотрудников органов внутренних дел). Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. Майкоп, 2011. №. 3. С. 173–178.
6. *Куликов Л.В.* Психогигиена личности: Основные понятия и проблемы. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ, 2004. 464 с.
7. *Ламаш І.В., Мікаїлова Н.А.* Життєстійкість як ресурс саморегуляції курсантів із різним досвідом військової діяльності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2017. Вип. 6(1). С. 51–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkh_p_2017_6%281%29_11 (дата звернення 25.02.2021).
8. *Леонтьев Д.А., Рассказова Е.И.* Тест жизнестойкости. Москва: Смысл, 2006. 63 с.
9. *Логинова М.В.* Психологическое содержание жизнестойкости личности студентов: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Москва, 2010. 24 с.
10. *Молчанова Л.Н.* Жизнестойкость как фактор устойчивости к психическому выгоранию представителей экстремальных профессий. Клиническая и медицинская психология: исследования, обучение, практика: электрон. науч. журн. 2015. № 4 (10). URL: http://www.medpsy.ru/climp/2015_4_10/article13.php (дата звернення: 23.02.2021).
11. *Титаренко Т.М., Ларіна Т.О.* Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: монографія. Київ: Марич, 2009. 76 с.
12. *Florian V., Mikulincer M., Taubman O.* Does hardiness contribute to mental health during a stressful real-life situation? The roles of appraisal and coping. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Apr. 68. No 4. P. 687–695.
13. *Golby J., Sheard M.* Mental Toughness and Hardiness at Different Levels of Rugby League. *Personality and Individual Differences*. 2004. Vol. 37. P. 933–942.
14. *Lambert V., Lambert C., Petrini M., Xiao M., Zhang Y.* Workplace and social factors associated with physical and mental health in hospital nurses in China. *Nursing and Health Sciences*. 2007a. Vol. 9. P. 120–126.
15. *Lambert V., Lambert C., Petrini M., Li X., Zhang Y.* Predictors of physical and mental health in hospital nurses withing the people's Republic of China. *International Nursing Review*. 2007b. Vol. 54. P. 85–91.
16. *Maddi S.* The Courage and Strategies of Hardiness as Helpful in Growing Despite Major, Disruptive Stresses. *American Psychologist*. 2008. Vol. 63. Issue 6. P. 563–564.
17. *Maddi S., Harvey R.* Hardiness Considered Across Cultures. *Handbook of Multicultural Perspectives on Stress and Coping*. New York: Springer, 2005. P. 403–420.

18. *Maddi S., Harvey R., Resurreccion R., Giatras C., Raganold S.* Hardiness as a performance enhancer in firefighters. *International Journal of Fire Service Leadership and Management*. 2007. Vol. 1. P. 3–9.

19. *Sansone S., Wiebe D., Morgan C.* Self-Regulating Interest: The Moderating Role of Hardiness and conscientiousness. *Journal of Personality*. 1999. Vol. 67. No 4. P. 701–732.

20. *Sheard M.* Hardiness and undergraduate academic study: The moderating role of commitment. *Personality & Individual Differences*. 2007. Vol. 43. Issue 3. P. 579–588.

21. *Solcava I., Sykora J.* Relation between psychological Hardiness and Physiological Response. *Homeostasis in Health and Disease*. 1995. Vol. 36. No 1. Feb. P. 30–34.

REFERENCES

1. *Aleksandrova, L.A.* (2004) K kontseptsyy zhyznestoykosti v psykholohyy. “To the Concept of Viability in Psychology”. *Siberian Psychology Today: coll. of scientific works*. Kemerovo: Kuzbassvuzizdat, 2004. Issue. 2. P. 82–90 [in Russian].

2. *Bogomaz, S.A., Balanev, D.Ju.* (2009) Zhyznestoykost' kak komponent ynnovatsyonnoho potentsyala cheloveka. “Sustainability as a Component of Innovative Human Potential”. *Siberian Psychological Journal* 32, 23–28 [in Russian].

3. *Yevdokimova, O.O.* (2015). Samorehulyatsiya yak kryteriy zhyttyestiykosti kursantiv “Self-regulation as a criterion for the viability of cadets”. “Actual Issues of Modern Psychology and Pedagogy in the Activities of Higher Educational Institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”: materials of scientific pract. conf. (Kharkiv, April 16, 2015). Kharkiv: KhNUVS. P. 13–16 [in Ukrainian].

4. *Klymenko, I.V.* (2017). Vzayemozvyazky faktoriv pryynyattya rishen' ta zhyttyestiykosti u kursantiv – maybutnikh pravookhorontsiv. “Relationships between Decision-Making Factors and Viability of Cadets – Future Law Enforcement Officers”. *Actual problems of psychology: coll. of scient. Studies of the G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Vol. VI: Psychology of giftedness. Issue 13. Kyiv–Zhytomyr: ZhSU Publishing House. P. 57–66. [in Ukrainian].

5. *Kuashcheva, E.R.* (2011) Zhyznestoykost' y tseinnostno-smyslovye predpochtenyya lychnosti: sohlasovannost' y protyvorechyya (na materyale sotrudnykov orhanov vnutrennykh del). “Vitality and Value-Semantic Preferences of the Person: Coherence and Contradictions (on a material of employees of law-enforcement bodies)”. *Bulletin of Adygea State University. Series 3: Pedagogy and psychology* 3, 173–178 [in Russian].

6. *Kulikov L.V.* (2004) Psykhohyhyena lychnosti: Osnovnye ponyatyia y problemy. “Personality Psychohygiene: Basic Concepts and Problems”. St. Petersburg: SPbSU Publishing House. 464 p. [in Russian].

7. *Lamash, I.V., Mikailova, N.A.* (2017) Zhyttyestiykist' yak resurs samorehulyatsiyi kursantiv iz riznym dosvidom viys'kovoyi diyal'nosti. “Sustainability as a Resource of Self-Regulation of Cadets with Different Military Experience”. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological Sciences*. Issue 6(1). P. 51–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_6%281%29__11 (Date of Application: 25.02.2021) [in Ukrainian].

8. *Leontiev, D.A., Rasskazova, E.I.* (2006) Test zhyznestoykosti. “Vitality Test”. Moscow: Smysl. 63 p. [in Russian].

9. *Loginova, M.V.* (2010) Psikhologicheskoye sodержaniye zhiznestoykosti lichnosti studentov. “Psychological Content of Students' Personality Resilience”: author. thesis ... Cand. Sci. (Psychology): 19.00.07. Moscow. 24 p. [in Russian].

10. *Molchanova, L.N.* (2015) Zhiznestoykost' kak faktor ustoychivosti k psikhicheskomu vygoraniyu predstaviteley ekstremal'nykh professiy. “Resilience as a Factor of Resistance to Mental Burnout of Representatives of Extreme Professions”. *Clinical and medical psychology: Research, Teaching, Practice* 4 (10). URL: http://www.medpsy.ru/climp/2015_4_10/article13.php (Date of Application: 23.02.2021) [in Russian].

11. *Tytarenko T.M., Larina T.O.* (2009) Zhyttyestiykist' osobystosti: sotsial'na neobkhidnist' ta bezpeka “Vitality of the individual: social necessity and security”: a monograph. Kyiv: Marich, 76 p. [in Ukrainian].

12. *Florian V., Mikulincer M., Taubman O.* (1995) Does hardiness contribute to mental health during a stressful real-life situation? The roles of appraisal and coping. *Journal of Personality and Social Psychology*. Apr. 68. No 4. P. 687–695 [in English].

13. *Golby J., Sheard M.* (2004) Mental Toughness and Hardiness at Different Levels of Rugby League. *Personality and Individual Differences*. Vol. 37. P. 933–942 [in English].

© Ostapovych Volodymyr, Piankivska Liudmyla, 2021

14. Lambert V., Lambert C., Petrini M., Xiao M., Zhang Y. (2007a) Workplace and social factors associated with physical and mental health in hospital nurses in China. *Nursing and Health Sciences*. Vol. 9. P. 120–126. [in English].

15. Lambert V., Lambert C., Petrini M., Li X., Zhang Y. (2007b) Predictors of physical and mental health in hospital nurses withing the people's Republic of China. *International Nursing Review*. Vol. 54. P. 85–91. [in English].

16. Maddi S. (2008) The Courage and Strategies of Hardiness as Helpful in Growing Despite Major, Disruptive Stresses. *American Psychologist*. Vol. 63. Issue 6. P. 563–564 [in English].

17. Maddi S., Harvey R. (2005) Hardiness Considered Across Cultures. *Handbook of Multicultural Perspectives on Stress and Coping*, New York: Springer, P. 403–420 [in English].

18. Maddi S., Harvey R., Resurreccion R., Giatras C., Raganold S. (2007) Hardiness as a performance enhancer in firefighters. *International Journal of Fire Service Leadership and Management*. Vol. 1. P. 3–9 [in English].

19. Sansone S., Wiebe D., Morgan C. (1999) Self-Regulating Interest: The Moderating Role of Hardiness and conscientiousness. *Journal of Personality*. Vol. 67. No 4. P. 701–732. [in English].

20. Sheard M. (2007) Hardiness and undergraduate academic study: The moderating role of commitment. *Personality & Individual Differences*. Vol. 43. Issue 3. P. 579–588 [in English].

21. Solcava I., Sykora J. (1995) Relation between psychological Hardiness and Physiological Response. *Homeostasis in Health and Disease*. Vol. 36. No 1. Feb. P. 30–34 [in English].

UDC 159.96:159.9.07-364.08(045)

Ostapovych Volodymyr,

Doct. Sci. (Law), Senior Researcher, Head of Research Lab,

State Research Institute MIA Ukraine,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0002-9186-0801

Piankivska Liudmyla,

Cand. Sci. (Psychology),

Research Officer, State Research Institute MIA Ukraine,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-9086-271X

FEATURES OF THE MANIFESTATION OF RESISTANCE IN POLICE

Paper is devoted to the issue of manifestation of vitality in police officers. A theoretical analysis of the views of scientists on the essence of the concept of “viability”. It has been shown that it is changeable during the life of the individual and in the process of professional development. The vision of viability of law enforcement officers and cadets of higher education institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is outlined. It has been shown that it is a basic characteristic of a police officer's personality, a regulator of readiness to act in stressful conditions and a factor of stability. The research article focuses on the empirical study of the peculiarities of the manifestation of vitality and stable functional states of the police officer. It is established that police officers have a high level of its formation. It is stated that the high severity of vitality and its components help the subjects to withstand stress, exercise self-control of their ability to work, be active in activity and flexibility in behavior, be motivated and effectively perform official

© Ostapovych Volodymyr, Piankivska Liudmyla, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.1\(51\).26](https://doi.org/10.36486/np.2021.1(51).26)

Issue 1(51) 2021

<http://naukaipravohorona.com/>

tasks. It is determined that the specifics of official activity can cause tension, fatigue, monotony, oversaturation in police officers. Tension in the subjects is expressed by increased internal mobilization of personal resources. Correlations show that there is interdependence and a close relationship between resilience and stable functional states in police officers. The analysis revealed that a sufficiently developed level of vitality in police officers contributes to the mobilization of body resources, self-regulation of behavior and psycho-emotional state, increase their efficiency and effectiveness of professional activities, health and well-being.

Keywords: vitality, stress, stable functional states, monotony, fatigue.

Отримано 17.03.2021